

Katin

Autor Administrator

Staljinova ruka u
Katynskoj šumi

Marina Tenžera , Vjesnik

Dvadeset tisuæea poljskih intelektualaca koje se likvidirale
Staljinove postrojbe u Katynskoj šumi Wajda prikazuje u svojoj mraæenoj epopeji

Nacisti ili komunisti - tko je bio gori? – pita se poljski èasnik u filmu »Katyń« što je premijerno prikazan u srijedu u zagrebaèkome kinu Tuškanac u ciklusu filmova Andrzeja Wajde. Film je bio nominiranom za najbolji strani film 2008. godine, na 80. obljetnicu nagrade Oscar.

Skupina poljskih civila koji se sudaraju na mostu od kojih jedni sa zapadne strane bježe od nacista, a drugi s istoèene od Rusa - veličanstvena je scena kojom Wajda prikazuje svu dramu raskomadane i rašèereèene Poljske nakon pakta Ribbentrop-Molotov. Njemaèka je Poljsku napala 1. rujna 1939. kreæeuæi se brzo prema Varšavi, a Crvena armija prelazi 17. rujna istoèene granice Poljske zauzimajuæi pola teritorija. Dvije sile koje æe ostati vjerni saveznici sve do Hitlerova napada na Rusiju 1941., spojile su se u Brestu na rijeci Bug. U rusko zarobljeništvo dospjele su tisuæe poljskih èasnika i zarobljenika smještenih u logore èime je »likvidacija« bila gotova.

Dvadeset tisuæea Poljaka temeljem odluke o eksterminaciji poljskih zarobljenika koje je izdao osobno Staljin 5. ožujka 1940. godine, odvele su ruske vojne snage iz logora vlakovima prema Katynskoj šumi u blizini Smolenska i nekoliko manjih mjesta na podruèju bivšeg SSSR, vezali ih bodljikavom žicom i ubili metkom u potiljak.

Gotovo svaka poljska obitelj intelektualaca izgubila je muškog èelana u Katynu, a samom Wajdi ubijen je otac Jakub, rezervni èasnik poljske vojske. O masakru poljske inteligencije, koji su Rusi odmah pripisali Hitleru, nije se smjelo govoriti u zemljama istoèene i srednje Europe sve do 1990. godine.

Svojom raskošnom kamerom nalik na vizualnu simfoniju koja se nadopunjuje sjajnom mračnom glazbom Krzysztofa Pendereckoga (čiji je ujak također ubijen u Katynu), Wajda rasprostire sjećanja nekoliko obitelji - nižući povijesne činjenice. Teatralno i estetski, film rekonstruiran je na temelju dnevnika i dokumenata pronađenih u odjelima ubijenih časnika, a tijekom komunističke vladavine skrivanima u limenim kutijama i tajnim skrovima.

Wajda ne optužuje Ruse od kojih æe mnogi i sami (milijuni njih) završiti u Staljinovim logorima. Teatralno, jedan lik u filmu prikazuje ruskog časnika koji zaštituje suprugu i kćer poljskog oficira ubijenog u Katynu. Wajda niže epopeju drame kroz tri vremenska odsječka. U prvom se muškarci odvode u nepoznatom smjeru. U drugom redatelj razvija srednju dramu o nacističkom generalu Krakowskog sveučilišta, patnjama triju žena koje iščekuju vijesti o supruzima, časniku koji preživi, ali se ubije ne mogavši da slušaju; ati laži da su njegove prijatelje ubili Nijemci, očajnoj sestri koja bratu ubijenom u Katynu ne može postaviti spomen-ploču u crkvi, apotekarima koji skrivaju dokumente ubijenih iz Katyna (Rusi su bili uvjereni da jame neæe biti nađene pa nisu žrtvama oduzimali dokumente)...

Film završava kronološki se vraćajući na poèetak u Katyn gotovo negledljivo mučnom scenom u kojoj ubijaju muškarce koji u zadnjim sekundama života mole Očenašević. Sramota je da ovaj izvanredni film jednoga Wajde nije htio otkupiti niti jedan distributer pa se mogao vidjeti samo premjerno u kinu Tuškanac.

Hrvatski lijeènici smaknuti zbog Katyna

Malo ljudi zna da su zbog Katyna nastradala i dvojica hrvatskih znanstvenika - Eduard Miloslavić i Ljudevit Jurak koji su svojim znanstvenim ugledom svjedočili istinu i za to platiti životom, kako piše aktualni poljski veleposlanik u Hrvatskoj Wiesław Tarka. Miloslavić, profesora patologije, pozvao je Međunarodni odbor Crvenoga križa da istraži zločin nad poljskim časnicima u Katynskoj štampi; umi i on je dokazao da je zločin djelo NKVD, zbog čega ga je komunistička vlada poslijeratne Jugoslavije osudila na smrtnu kaznu in absentia. Ljudevit Jurak, profesor patologije i anatomije na Sveučilištu u Zagrebu, na sličan je način potvrdio počinitelje zločina izvršenih u mjestu Winnica u Ukrajini. Nakon rata je uhićen i pozvan da opozove rezultate svog istraživanja. Odbio je, strijeljan je, navodno prije nego što je izdana presuda.